
Ungdom og helse – et viktig felt for både forskning og politikkutvikling

Våren 2010 ble forskere innen samfunnsmedisin og samfunnsvitenskap invitert til å skrive artikler til dette temanummeret om Ungdom og Helse. Det kom inn mange interessante forslag og her presenteres 12 artikler om dette temaet, samt to relaterte artikler.

Helsebegrepet er vidt og inkluderer ikke bare somatisk og mental helse, men også livsstil, sosialt nettverk og marginalisering. Ungdomstiden er en sårbar periode med både kroppslige og sosiale omveltninger. Det er samtidig en fase i livet hvor mye av grunnlaget for helserelatert adferd etableres. Selv om de fleste ungdommene er friske, er dette allikevel en særlig viktig periode i relasjon til forebyggende helsearbeid.

Kunnskap basert på forskning er nødvendig for riktig prioritering og langsiktig planlegging, både når det gjelder forebygging, og når det gjelder tiltak for kronisk syke, funksjonshemmede og andre utsatte ungdomsgrupper. Ofte er det akutte saker som skaper interesse for en spesiell problemstilling. Opptappingsplanen for psykisk helse har bidratt til å sette fokus på mange problemer, samtidig savnes ofte den jevne interessen for forebyggende og helsefremmende innsats for barn og unge blant politikere og helseadministratorer. Det gjelder både prioriteringer og ressurser.

Forskning har vist en sammenheng mellom livsstilsykdommer og marginalisering, ungdommers livsstil er ofte avgjørende for hvordan det går med dem i voksen alder. Dette viser behovet for å jobbe forebyggende overfor barn og unge. Derfor er vi glad for med dette temanummeret blant annet å kunne fokusere på risikoutsatte gruppers helse.

Det er et paradoks at det i Norge i dag foregår en økende klientifisering av unge mennesker, samt en betydelig marginalisering av enkelte grupper. Vi ser en økende tendens til at unge mennesker ikke fullfører skolegang og at et økende antall unge blir uføretrygdet. En betydelig årsak til dette er psykisk uhelse. Det er beskrevet at opp mot 20 prosent av unge i dag kan slite såpass med den psykiske helsen at det går utover fungeringsevnen og opp til 7 prosent av de unge har såpass store plager at de trenger hjelp.

Psykisk helsearbeid er derfor svært viktig. Ikke alle unge som trenger det får hjelp, mange står på venteliste. Et alternativ har vært psykisk helsearbeid på internett, et fenomen som øker i omfang. Slike tjenester har god tilgjengelighet og muligheter for anonymitet. Andersen og Svensson sin artikkel i dette nummeret er en kartlegging av norske og svenske nettbaserte e-posttjenester for ungdom, der også temaer som seksuell helse og informasjonstjenester om helse for øvrig inngår.

Skolen er en arena der man har mulighet til å jobbe forebyggende mot marginalisering, men dessverre gjøres det ikke alltid. Mer kunnskap om problemene er viktig, og det er også utviklingen av programmer for å

fange opp barn og unge som på ulike måter sliter. Et slikt program er VIP, som er et forebyggende program med formål å øke kunnskap om og gjenkjenne tegn på psykiske problemer og lidelser og senke terskelen for ungdommer til å søke hjelp. I to artikler presenterer Andersen og Nord resultatene fra sine studier av dette programmet.

En annen artikkel om skolens potensial er Danielson sin studie av sammenhengen mellom støttende og motiverende miljøer i skolen og trivsel og bedre læring. Funnene indikerer at sosial støtte på skolen er positivt relatert til 13-15 åringers trivsel og selvrapporterte læringsmessige initiativer i klassen.

Kanskje noe av det viktigste tiltaket for bedre helse og trivsel i framtiden er å motvirke frafall fra skolene. Dette fører ofte til marginalisering, redusert livskvalitet og utstøting fra yrkeslivet. Dårlig tilknytning til yrkeslivet er i seg selv en av de største årsakene/virkningene til/av marginalisering. Unge menneskers sykefravær omtales i en artikkel av Gjerustad og von Soest som omhandler sosioøkonomisk status og yrkesmessige aspirasjoner. Dette kan bidra til å få større forståelse av mekanismene bak sykefravær.

Et økende antall unge har rusproblemer, dette henger ofte sammen med psykisk helse. Hammer og Hyggen finner derimot ikke i sin studie noen direkte effekt av alkoholkonsum i ung alder på risiko for ekskludering fra arbeidsmarkedet i voksen alder. Samtidig finner man i studien andre sammenhenger, noe som viser hvor komplekst dette området er.

Barn og unge i barnevernet er en særlig sårbar gruppe, og behovet for forebyggende arbeid er stort. Zewdu har i sin artikkel blant annet analysert sammenhenger mellom alder ved barneverndebut og sjansen for bruk av stønad senere i livet.

Forskning har vist at etniske minoriteter har dårligere helse enn befolkningen for øvrig. Derfor blir det ekstra viktig å nå denne målgruppen. En artikkel av Forsetlund m.fl. ser på effekt av ulike typer av intervensjoner både for å nå og for å forbedre helsetjenestene ovenfor etniske minoriteter. Samtidig ser de på kvaliteten på studiene av intervensjonene.

Seksuelle overgrep er nok en faktor som kan bidra til sårbarhet og psykiske problemer. I en artikkel av Mossige og Huang om seksuelle krenkelser ser vi at det er store kjønnsforskjeller når det gjelder utsatthet for overgrep. Noe positivt er at studien viser en nedgang i overgrep innen familien. Dette samsvarer med studier fra andre vestlige land.

Baviskar har sett på om barnets kjønn innvirker på hvordan barna takler foreldrenes konflikter. Her har de brukt flere ulike indikatorer: følelsesmessige problemer, somatiske og psykologiske symptomer, atferdsproblemer og hyperaktivitet for å måle hvordan barnet blir berørt av konfliktene.

Overvekt og tobakksbruk er to av de viktigste årsakene til sykdom og død. Mens overvekt og fedme øker, er røyking redusert, mens snusbruk øker. Å følge trender over tid er særdeles viktig i et forebyggende perspektiv. Melkevik m.fl. har studert sammenhenger mellom vektutvikling og redusert fysisk aktivitet, mens Thoen og Holmen gir en oversikt over trender i tobakksbruk.

Gode datasett er viktig i epidemiologisk forskning. Vi har også med en artikkel som informerer om et nytt tilgjengelig pasientregister. Dette registeret vil kunne gi nye muligheter for den epidemiologiske forskningen i og med den brede tilkoblingen til ulike kilder. Artikkelen viser muligheter og eksempler fra registeret, videre blir det beskrevet hvordan man skal få tilgang til data fra registeret.

Det er lite dokumentert hvordan lang tids nedfrysning av blodprøver påvirker stabiliteten i målingene av

apolipoproteiner. Vi har her med en studie om hvorvidt apolipoprotein-nivåer målt fra opptinte blodprøver kan brukes for epidemiologiske formål etter 12-14 års nedfrysning.

Dette temanummeret gir en oversikt over noe av forskningen som er i gang her i landet på feltet ungdom og helse både innen samfunnsmedisin og samfunnsvitenskap. Det er viktig at denne kunnskapen følges opp både innenfor det anvendte feltet, i politikk og innen videre forskning. Ungdomstida kan både være en sårbar livsfase, men den er også en svært viktig strategisk periode av livet når det gjelder mulige forsterkede og forbedrede forebyggende satsinger fra politikere og fagmyndigheters side.

God lesning.

Gjesteredaktører

Turid Lingaas Holmen

HUNT forskningssenter,
Institutt for samfunnsmedisin, NTNU

turid.lingaas.holmen@ntnu.no

Lars B. Kristofersen

Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA)

lars.b.kristofersen@nova.no

Aina Winsvold

Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA)

aina.winsvold@nova.no